

322-OCW

HO

DBO9120803

KONINKLIJKE NEDERLANDSE
AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN

Commissie toekomstbestendig hoger-onderwijsstelsel
De heer prof. dr. C.P. Veerman
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag

Amsterdam, 27 november 2009
Kenmerk A&V/WHA/6649

Contactpersoon W. de Haas
Doorkiesnummer 020 551 0770
wim.de.haas@bureau.knaw.nl

Betreft: Toekomst hoger-onderwijsstelsel

Geachte heer Veerman,

U heeft ons uitgenodigd om onze opvattingen en ideeën over het Nederlandse hoger-onderwijsstelsel in een korte brief met U te delen. Wij willen graag van deze uitnodiging gebruik maken.

De KNAW hecht groot belang aan een goed hoger onderwijs en heeft hierover in de afgelopen jaren regelmatig standpunten ingenomen. Ter illustratie hebben wij in de bijlage een aantal uitspraken weergegeven. Ook wij vinden het belangrijk dat er een oordeel komt over de toekomstbestendigheid van het Nederlandse hoger-onderwijsstelsel. Wij delen de in uw taakopdracht geuite zorg over de verwachte toename van het aantal studenten, de groeiende diversiteit van de studentenpopulatie en de internationale herkenbaarheid. Wij vinden de vraag naar de toekomstbestendigheid vooral belangrijk tegen de achtergrond van de kenniscrisis (jaarrede KNAW 2009): de jarenlange verwaarlozing van de kennisbasis in alle lagen van onderwijs, onderzoek en innovatie. Wij wijzen erop dat een toekomstbestendig hoger onderwijs ook vraagt om nieuwe investeringen. Het oordeel over de toekomstbestendigheid van het hoger onderwijs mag niet alleen als organisatievraag worden gezien.

Uit de adviezen en standpunten van de KNAW komen twee punten die wij voor uw opgave van groot belang vinden. Dit zijn:

- *Brede opleidingen.* De KNAW is in het algemeen voorstander van brede opleidingen met op alle niveaus van hoger onderwijs een evenwicht tussen specialistische vakkennis en algemene vaardigheden. Criteria hierbij zijn: breed beginnen, niet te snel specialiseren, grote vrijheid voor studenten om een eigen pakket samen te stellen, niet per se binnen één instelling.
- *Ruimte voor Talent.* Gegeven het vorige punt vindt de KNAW dat het hoger-onderwijsstelsel door moet gaan met het aanbieden van vakken en programma's die aantrekkelijk zijn voor de bijzonder getalenteerden, die ook wat extra willen doen om hun talent te ontwikkelen (bijvoorbeeld 'honours programs', Akademieassistenten).

Hieronder geven wij een toelichting op deze punten.

Brede opleidingen

Een algemeen uitgangspunt voor de KNAW is dat het hoger-onderwijsstelsel breed vormende opleidingen moet bieden, waarin niet te snel wordt gespecialiseerd in onderzoek, beleid, management of andere richtingen. De KNAW is voorstander van brede opleidingen die jonge mensen vormen tot ontwikkelde

beroepsbeoefenaren en verantwoordelijke burgers Voor een goed functionerende kennissamenleving is het nodig dat beleidsmakers, technici en ondernemers een beeld hebben van onderzoek en dat onderzoekers kennis hebben van beleid, techniek en ondernemersschap. Op alle niveaus en in alle soorten hoger onderwijs zijn een onderzoekende houding, een open oog voor de feitelijke werkelijkheid en kennis van belangrijke wetenschappelijke concepten van belang. Dit betekent dat er op alle niveaus van hoger onderwijs kennis wordt gemaakt met onderzoek. Veel Amerikaanse universiteiten weten algemene vorming en de opleiding tot gespecialiseerde onderzoeker goed te combineren.

De KNAW is zoals gezegd voor een stelsel dat uitgaat van een brede start waarin studenten een grote vrijheid hebben een breed pakket samen te stellen, niet per se binnen één instelling. Op die manier krijgen studenten de ruimte om zowel hun talenten te ontdekken alsook een beeld van wat verschillende disciplines te bieden hebben.

Het onderscheid tussen academisch onderwijs en hoger beroepsonderwijs blijft voor ons relevant, waarbij wij vinden dat academisch onderwijs niet gelijk staat of moet staan aan een opleiding tot wetenschappelijk onderzoeker. Uitgaande van ons pleidooi voor brede opleidingen is het niet nodig om nog meer niveaus in het hoger onderwijs in te voeren. Als deze er toch komen moeten ze in titulatuur en diploma's herkenbaar blijven.

Ruimte voor talent

Een toekomstbestendig hoger-onderwijsstelsel biedt studenten de ruimte om het maximale uit hun talent te halen. Van essentieel belang is daarbij dat de kwaliteit van de tweede fase, de promotie-opleiding, onaangetast blijft. De Nederlandse doctorstitel staat mondiaal hoog aangeschreven en dat dient zo te blijven. Het stelsel moet bovendien op elk niveau de aanwezige talenten mobiliseren. Dit is een veelomvattende uitdaging, waarbinnen wij drie punten willen benadrukken.

1. Talent zal zich manifesteren als studenten ruime keuzemogelijkheden hebben. Dit betekent herkenbare vakken en een opleidingsstructuur die combinaties van vakken, overstappen tussen instellingen en richtingen mogelijk maakt. De KNAW verwerpt verschillen in de structuur van de hogere opleidingen die een oneigenlijke binding aan een bepaalde onderwijsinstelling creëert. Daarom spraken wij ons eerder uit tegen de doorstroommasters en waren wij voorstander van een harde knip tussen masters en PhD en - onder voorwaarden - ook tussen bachelors en masters. Ook een toekomstbestendig hoger onderwijs heeft wat ons betreft 'duidelijke knippen' tussen verschillende fasen van opleidingen, zodat overgangen mogelijk zijn. Het moet zelfs als extra tellen als studenten vakken van meerdere universiteiten combineren.
2. Een ander aspect is de vrije toegang van buitenlandse studenten en de toegang van Nederlandse studenten op buitenlandse opleidingen. Dit is essentieel voor Nederland als kenniseconomie. Het vereist echter dat het toekomstig hoger onderwijsstelsel internationaal herkenbaar is en qua structuur vergelijkbaar is met het buitenland.
3. Concurrentie tussen onderwijsinstellingen mag de keuzeruimte van studenten niet in de weg staan. Het toekomstige stelsel zal universiteiten moeten stimuleren om samen te werken. In dit kader blijven wij voorstander van interuniversitaire onderzoeksscholen, die instellingen de mogelijkheid bieden om vanuit hun eigen rol samen tot meerwaarde komen. Met deze organisatievorm heeft Nederland een voorsprong op veel van de ons omringende landen. Bij visitaties zijn buitenlandse referenten meestal vol lof over het Nederlandse systeem.

Slotopmerking

Ten slotte willen wij meegeven dat het creëren van een toekomstbestendig hoger onderwijs niet moet resulteren in een stelselwijziging. Wij wijzen erop dat de invoering van een nieuw stelsel veel extra tijd en geld zal kosten.

Graag worden wij in de gelegenheid gesteld om onze opvattingen toe te lichten, nader uitgewerkt in te brengen en te reageren op uw voorlopige conclusies.

Met vriendelijke groeten,

Namens het bestuur,
dr. Hans Chang
directeur Algemene Zaken
directeur Bedrijfsvoering

Kopie aan:

Bijlage(n):

1. Overzicht van KNAW uitspraken over wetenschappelijk onderwijs